

Utjecaj prometne infrastrukture na razvoj turizma u Parku prirode Biokovo

Brekalo, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:637087>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Preddiplomski sveučilišni studij

IVAN BREKALO

**Utjecaj prometne infrastrukture na razvoj turizma u Parku
prirode Biokovo**

**The influence of transport infrastructure on the development of
tourism in Biokovo Nature Park**

Završni rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Preddiplomski sveučilišni studij
Poslovna ekonomija u turizmu i ugostiteljstvu
Studijski smjer: Menadžment u hotelijerstvu

**Utjecaj prometne infrastrukture na razvoj turizmu u Parku
prirode Biokovo**

**The influence of transport infrastructure on the development of
tourism in Biokovo Nature Park**

Završni rad

Kolegij: **Promet u turizmu**

Student: **Ivan BREKALO**

Mentor: **prof. dr. sc. Edna Mrnjavac**

Matični broj: **24164/17**

Opatija, travanj 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI RADA

Ime i prezime studenta: Ivan Brekalo
Matični broj: 24164/17

Izjavljujem da sam završni rad pod naslovom

Utjecaj prometne infrastrukture na razvoj turizma u Parku prirode Biokovo

izradio samostalno te sam suglasan o javnoj objavi rada u elektroničkom obliku.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

U Opatiji, 16.04.2023.

Potpis studenta

Sažetak

Planina Biokovo nalazi se u blizini turistički popularne Makarske Rivijere. Smještena je uz more, u blizini važnih prometnica, ali i dovoljno daleko da turistu omogući bijeg od gužvi, uživanje u miru, ali i aktivnom odmoru. Ovaj završni rad proučava Park prirode Biokovo, njegovu turističku ponudu, prometnu dostupnost i promet u samom Parku. Posjećenost Parka prirode Biokovo povećala se posljednjih godina zbog otvorenja atrakcije „Nebeske šetnice“. Ova atrakcija je dala dodatni sadržaj ovom kraju i privukla na planinu mnoge turiste, a ne samo ljubitelje planinarenja i prirode. Ovakve atrakcije podižu posjećenost, ali i preopterećuju prirodu. U ovom završnom radu će se izložiti presjek dokumentacije i planova održivog razvoja prometa i turizma u Parku prirode Biokovo te će biti izneseni prijedlozi za poboljšanje prometa i održivog razvoja, a u svrhu valorizacije samog Parka. Zaštićenim područjima je važno upravljati na održiv način, kako bi se spriječilo uništavanje prirode i okoliša. Ekoturizam i planirani projekt žičare u Parku – mogu uvelike doprinijeti pozitivnom održivom razvoju Parka prirode Biokovo i rasteretiti „problematične“ prometnice i dostupnost ovom zaštićenom prirodnom blagu.

Ključne riječi: turizam Parka prirode Biokovo; prometna dostupnost Parka prirode Biokovo; održivi razvoj prometa Parka prirode Biokovo; poboljšanje dostupnosti i prometa Parka prirode Biokovo

Sadržaj

Uvod	1
1. Značajke Parka prirode Biokovo.....	2
1.1. Opće značajke planine Biokovo	2
1.2. Turistička ponuda Parka prirode Biokovo	3
1.3. Posjećenost Parka prirode Biokovo i tržište koje mu gravitira	4
1.4. Značaj turizma u Parku prirode Biokovo za turizam regije.....	8
2. Prometna dostupnost Parka prirode Biokovo	11
2.1. Način dolazaka turista u Park prirode Biokovo sa šireg područja.....	11
2.2. Način dolazaka turista u Park prirode Biokovo iz užeg područja/regije	13
2.3. Promet i prometnice u Parku prirode Biokovo	14
3. Poboljšanje dostupnosti i održivog razvoja prometa Parka prirode Biokovo	17
3.1. Analiza dokumentacije i planovi održivog razvoja prometa i turizma u Parku prirode Biokovo	17
3.2. Projekt žičare u Parku prirode Biokovo	20
3.3. Prijedlog za poboljšanje prometa i infrastrukture u Parku prirode Biokovo	22
3.4. Prijedlog za razvoj pješačkih tura i smanjenje korištenja vozila	23
3.5. Prijedlog za poboljšanje prometne infrastrukture u funkciji valorizacije Parka prirode Biokovo.....	24
Zaključak	26
Bibliografija	27
Popis ilustracija	30

Uvod

Tema ovog završnog rada je utjecaj prometne infrastrukture na razvoj turizma u Parku prirode Biokovo, a sastoji se od više povezanih cjelina, čija je svrha izdvojiti najvažnija saznanja o ovoj temi.

Predmet ovog rada je istražiti prometnu infrastrukturu na području Parka prirode Biokovo, a svrha je utvrditi kako razvijati promet na području Parka Prirode Biokovo, kako bi bio poticaj razvoju turizma, a da istovremeno ne ugrožava prirodu.

Zašto se turisti odlučuju na dolazak u Park prirode Biokovo, kojim načinom dolaze, koji su im izbori, kako je organiziran promet te koji su koraci za budući održivi razvoj prometa i turizma – istraživačka su pitanja na koja se želi dati odgovor u ovom završnom radu.

Za potrebe ovog završnog rada su korištene metode dedukcije, analize, dokazivanja, kompilacije i klasifikacije.

U prvom dijelu rada obrađene su osnovne karakteristike Parka prirode Biokovo, turistička ponuda, posjećenost i tržište koje mu gravitira, ali i koji je značaj turizma u Parku prirode Biokovo za turizam regije.

U drugom dijelu rada proučava se prometna dostupnost Parka prirode Biokovo te na koji način dolaze turisti sa šireg, a kako iz užeg područja regije. U ovom dijelu rada obrađen je i promet i prometnice u Parku prirode Biokovo.

S obzirom na to da je turizam grana od koje živi lokalno stanovništvo, itekako je važna dobra prometna povezanost turističkih atrakcija, u ovom slučaju Parka prirode Biokovo i popularne Nebeske šetnice – Skywalka.

U posljednoj cjelini iznosi se prijedlog za poboljšanje dostupnosti i održivog razvoja prometa Parka prirode Biokovo. Obrađeni su planovi održivog razvoja prometa i turizma u Parku prirode Biokovo, analizirana postojeća dokumentacija, projekt žičare i njene prednosti i nedostaci. U ovom dijelu rada se zaključno daje prijedlog za poboljšanje prometa i infrastrukture u Parku prirode Biokovo, razvoj pješačkih tura i smanjenje korištenja vozila te prijedlog za poboljšanje prometne infrastrukture u funkciji valorizacije Parka prirode Biokovo.

1. Značajke Parka prirode Biokovo

U prvom poglavlju ovog završnog rada iznijete su opće informacije i karakteristike planine Biokovo kao parka prirode. Što to privlači posjetitelje na planinu Biokovo, koje su cijene ulaznica i koji je značaj turizma u Parku za turizam regije – proučeno je u ovom poglavlju.

1.1. Opće značajke planine Biokovo

Planina Biokovo, s površinom od 19 330 hektara, nalazi se u Splitsko - dalmatinskoj županiji, unutar granica Makarske, Vrgorca, Baške Vode, Brela, Podgore, Tučepi, Zagvozda, Zadvarja i Šestanovca.

Biokovo se pruža od sjeverozapada prema jugoistoku i ukupne je duljine oko 36 kilometara, a dijeli primorski pojas od Dalmatinske Zagore.

Planina Biokovo pripada zaštićenim prostorima Republike Hrvatske, a 24. lipnja 1981. godine proglašena je parkom prirode.

Prema Zakonu o zaštiti prirode¹, „zaštićeno područje je geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava“.

Prema Zakonu o zaštiti prirode², „parkovi prirode su prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima, naglašenim krajobraznim i kulturno - povijesnim vrijednostima.“

Parkom prirode Biokovo upravlja Javna ustanova Parka prirode Biokovo sa sjedištem u Makarskoj.

¹ Zakon o zaštiti prirode, čl. 9, st. 54

² Zakon o zaštiti prirode, čl. 115

1.2. Turistička ponuda Parka prirode Biokovo

Turisti posjećuju Biokovo individualno ili u organizaciji turističke agencije preko trideset godina, odnosno otkada je izgrađena cesta do vrha planine Biokovo.

Park je otvoren za posjetitelje od mjeseca travnja do mjeseca studenog, a ne cijelu godinu, zbog opasnosti od odrona i nemogućnosti održavanja i čišćenja snijega na Biokovskoj cesti. Park prirode Biokovo je zimi zatvoren za posjetitelje zbog snijega, leda i bure, ali najavljene posjete su moguće jer ralica po potrebi čisti cestu. Moguće su najavljene posjete grupa i tijekom zime, ali uz ograničenja zbog vremenskih neprilika na Biokovskoj cesti.

Na području Parka prirode Biokovo postoje posjetiteljsko - informacijski centri unutar zona posjetiteljske infrastrukture te uz sekundarne ulaze u Park.³

Turisti rado posjećuju vidikovce koji se nalaze na lokacijama:⁴

- Turija na 700 metara nadmorske visine,
- Staza na 898 metara nadmorske visine,
- Ravna Vlaška na 1228 metara nadmorske visine,
- Sinjal na 1335 metara nadmorske visine,
- Pržinovac na 1300 metara nadmorske visine,
- Štrbina na 1340 metara nadmorske visine,
- Vošac na 1442 metara nadmorske visine i
- Sv. Jure na 1762 metara nadmorske visine, a do njih se dođe pješačkim, planinarskim stazama i putem Biokovske ceste.

Biokovo čuva bogatu kulturnu baštinu koja je jedna od značajnijih vrijednosti Parka. Turiste privlače duboke jame, ledenice, spilje, vrtače, škrape, dolci, pašnjaci, endemske vrste poput biokovskog zvonca, uskolisne zečine, slave klisure, kadulje, vrijeska, ružmarina, zove, lavande, perunike, koromača, smilja i bosilja. Na Biokovu raste biokovska jela kao endemska

³ Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/istrazi-biokovo/informativni-i-prezentacijski-centri> (15.02.2023.)

⁴ Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/istrazi-biokovo/vidikovci> (15.02.2023.)

vrsta, autohtoni dalmatinski životinjskog svijeta, divokoza kao simbol Biokova, a muflon, sivi orao, samo su neke od životinjskih vrsta koje se mogu vidjeti.

Botanički vrt Kotišina je osnovan 1984. godine na inicijativu dr. fra Jure Radića, s raznolikim staništima i 300 samoniklih biljnih svojti. U sklopu njega se nalazi najveća i najpoznatija utvrda Veliki kaštel. Veliki kaštel je preuređen u Interpretacijski centar.⁵

Najnovija i najpoznatija turistička atrakcija Parka prirode Biokovo je „Nebeska šetnica“, odnosno Skywalk Biokovo. Skywalk se nalazi na 1228 metara nadmorske visine, u jugozapadnom dijelu Parka prirode Biokovo, a do njega se dolazi vožnjom u trajanju od 13 km, od samog ulaza. U sklopu njega se nalazi i info centar. Napravljen je u obliku konjske potkove koja raste iz litice, a posjetiteljima omogućuje predivan pogled na Makarsko primorje i otoke.⁶ U izgradnju ove građevine uloženo je približno osam milijuna kuna, a za posjetitelje je otvoren početkom srpnja 2020. godine, čime se broj posjetitelja Parka prirode Biokovo udvostručio, u odnosu na 2019. godinu.

1.3. Posjećenost Parka prirode Biokovo i tržište koje mu gravitira

Svaki park prirode je namijenjen za javno razgledavanje, posjećivanje i edukaciju pa tako i Park prirode Biokovo.

Ulaznice za Park prirode Biokovo mogu se kupiti isključivo online, putem web stranice Parka <https://shop.pp-biokovo.hr/hr>, a ulaz je moguć je za 20 vozila svakih punih sat vremena.

Informacije o Parku su dostupne putem poučno - interpretacijskih ploča i promidžbenih materijala. Ploče se nalaze na mjestima najveće posjećenosti, poput vidikovaca Ravna Vlaška, Štrbina i vrh Sv. Jure. Ploče opisuju prirodne i kulturne značajke Parka te služe kao orijentir u prostoru.

Ono što slijedi je cjenik Javne ustanove Park prirode Biokovo koji je dostupan na službenim mrežnim stranicama Parka prirode Biokovo - <https://pp-biokovo.hr/hr/planiraj-posjet/cjenik>.⁷

⁵ Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/biokovo/botanicki-vrt-kotisina> (15.02.2023.)

⁶ Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/skywalk-biokovo> (15.02.2023.)

⁷ Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/planiraj-posjet/cjenik> (15.02.2023.)

Tablica 1. Cjenik Javne ustanove Park prirode Biokovo

CJENIK		
USLUGA	OSOBA	IZNOS
Dnevna ulaznica	osoba	8,00 €
Dnevna ulaznica s popustom Cijenu s popustom imaju: - Planinari, članovi hrvatskog, slovenskog i bosanskog planinarskog saveza - Hrvatski branitelji - Osobe s invaliditetom - Biciklisti	osoba	5,00 €
Besplatnu ulaznicu može dobiti: - dijete do sedam godina - osoba koja ima posebno dopuštenje, - pripadnik HV-a, MUP-a, član HGSS-a na zadatku - novinar - vozač, jedan pratitelj i turistički vodič - jedan učitelj / profesor na 15 učenika	osoba	0,00 €
Ulaznica za 3 dana	osoba	16,00 €
Ulaznica za 7 dana	osoba	40,00 €

Ulaznica za 30 dana	osoba	160,00 €
Obiteljska ulaznica uz članstvo u "Mudrici"	osoba	6,40 €
Dnevna ulaznica, od 1. travnja do 30. listopada u prezentacijskom centru "Adrion - srce planine"	osoba	4,00 €
Dnevna ulaznica za ostalo razdoblje u prezentacijskom centru "Adrion - srce planine"	osoba	2,00 €
Fotografiranje u prezentacijskom centru "Adrion - srce planine"	fotografija	2,00 €
Godišnja propusnica za vlasnike ili posjednike nekretnina, radnike u Parku i drugi dionici prema odobrenju Ustanove	osoba	10,00 €
Stručno vođenje u prezentacijskom centru - 20 osoba	grupa	70,00 €
Stručno vođenje u prezentacijskom centru + multimedijalna prezentacija - do 20 osoba	grupa	80,00 €
Poludnevno stručno vođenje u Parku - do 3 sata: Stručno vođenje - do 20 osoba	grupa	80,00 €
Poludnevno stručno vođenje u Parku: Stručno vođenje i multimedijalna prezentacija	grupa	100,00 €
Cjelodnevno stručno vođenje u Parku: Stručno vođenje i multimedijalna prezentacija	grupa	150,00 €

Multimedijalna prezentacija - grupa do 20 osoba	grupa	70,00 €
Snimanje u komercijalne svrhe	1 sat	150,00 €
Snimanje u komercijalne svrhe	1 dan	1.400,00 €
Pratnja čuvara prirode	1 sat	30,00 €
Fotografiranje u komercijalne svrhe	1 dan	150,00 €

Izvor: Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/planiraj-posjet/cjenik> (15.02.2023.)

Unutar Parka prirode Biokovo nalaze se prezentacijski i informativni centri:⁸

- informativni centar Ravna vlaška - smješten uz biokovsku cestu, ispred istoimenog vidikovca,
- informativni centar Marineta – smješten na rivi u Makarskoj,
- prezentacijski centar Podgora selo – u Podgori,
- prezentacijski centar Gornja Brela - u zgradi zavičajne zbirke Breljana, a ujedno je i polazna točka Poučne staze "Putovima drevne Berulije",
- posjetiteljski centar „Akademik Josip Roglić“ - nalazi se u zaleđu Biokova, u naselju Župa. Rekonstruiran je 2021. godine iz stare školske kamene zgrade. Osnovni cilj centra je dovođenje i upoznavanje posjetitelje sa zaleđem Biokova, planine s dva lica – primorskom i zagorskom te
- prezentacijski centar „Adrion - srce planine“ - moderni multimedijalni prezentacijski centar koji se nalazi u zgradi Javne ustanove Park prirode Biokovo, u Makarskoj.

Prema podacima Javne ustanove Park prirode Biokovo, broj posjetitelja se u odnosu na prijašnje godine itekako povećao.

Slijedi tablica 2. koja prikazuje posjećenost Parka prirode Biokovo posljednih godina.

⁸ Preuzeto s <https://pp-biokovo.hr/hr/istrazi-biokovo/informativni-i-prezentacijski-centri> (15.02.2023.)

Tablica 2. Pregled broja posjetitelja u Parku prirode Biokovo

Godina	Broj posjetitelja
2017.	64 130
2018.	64 487
2019.	63 865
2020.	119 465
2021.	165 163

Izvor: Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/novosti> (10.02.2023.)

Broj posjetitelja se 2021. u odnosu na 2019. umalo utrostručio.

U turističkoj sezoni ga posjećuju strani i domaći turisti koji borave u Splitsko – dalmatinskoj županiji, dok u pretsezoni i postsezoni su to uglavnom domaći turisti i strani turisti koji dolaze ciljano jer su zaljubljenici u prirodu i planine.

1.4. Značaj turizma u Parku prirode Biokovo za turizam regije

Makarsku Rivijeru karakterizira masovni turizam i visoka sezonalnost te je nužno strateški planirati održivi razvoj turizma koji će donijeti produžetak sezone i zaštitu okoliša.

„Održivi turizam u potpunosti uzima u obzir trenutne i buduće gospodarske, društvene i okolišne učinke, brine o potrebama posjetitelja, sektora, okoliša i destinacije. Treba optimalno iskoristiti okolišne resurse, zadržavajući ekološke procese i štiteći prirodne baštine i bioraznolikosti, poštivati društveno - kulturnu autentičnost destinacije, očuvati kulturno nasljeđe i tradicijske vrijednosti i doprinositi međukulturalnom razumijevanju i toleranciji te osigurati gospodarske aktivnosti održivim i donijeti društvenu i gospodarsku korist svim dionicima.“⁹

Park prirode Biokovo je potencijalni nositelj razvoja selektivnog oblika turizma na Makarskoj rivijeri.

Posebnost Parka prirode Biokovo krije se u njegovoj jedinstvenoj geomorfologiji, biološkoj raznolikosti, planinarskim stazama te atrakciji Nebeska šetnica – Skywalk.

⁹ Preuzeto s: <https://mint.gov.hr/odrziviturizam?id=97> (20.02.2023.)

“Biokovo je planina neponovljivog sraza kopna i mora, iznimnih krških oblika, biološke raznolikosti, brojnih endema i kulturnog nasljeđa, očuvana održivim razvojem u suradnji s lokalnom zajednicom za dobrobit lokalnog stanovništva i posjetitelja.”¹⁰

Kombinacija Jadranskog mora, lijepih plaža, sunčanih dana i planine Biokovo, uklopljena u privlačan turistički brend, jedinstvena je i kao takvu ju treba iskoristiti. Park prirode Biokovo zaštićeno je područje s izrazitim potencijalom u razvoju dodatnih sadržaja turističke ponude Makarske Rivijere i Splitsko - dalmatinske županije.

Jedan od pozitivnih primjera održive prakse u Parku prirode Biokovo je rekonstrukcija starog planinarskog doma „Pri Vošcu“, koji se nalazi podno vrha Vošac, na 1422 metara nadmorske visine.¹¹ Kolni pristup ovom objektu omogućen je biokovskom cestom, a pješački mu se može prići iz više smjerova. Maksimalni smještajni kapacitet doma bit će 30 ležaja, s mogućnošću dodatnih 20 pomoćnih ležajeva. Dom je za sada jedini prihvatni objekt u Parku prirode Biokovo toga kapaciteta te će biti i ključni objekt u budućnosti za organizaciju svih aktivnosti i događanja. Kapacitet ugostiteljskog dijela je do 150 konzumnih mjesta. Nabava će se osigurati od lokalnih proizvođača s obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i certificiranih eko proizvođača, a očuvat će se tradicionalna domaća kuhinja i prezentirati lokalna gastronomija.

Posjetitelji će moći iskusiti vođene trekking i hiking ture sa specijaliziranim vodičima te naučiti nešto novo o biokovskim biljkama, životinjama, geologiji, krajoliku, kulturi, tradiciji i običajima. Posjetitelji zainteresirani za aktivni odmor će moći iskusiti biciklističke ture, iznajmiti bicikl i opremu ili otići na zip line, slobodno penjanje i padobransko jedrenje s instruktorima i vodičima. U obnovljenom planinarskom domu će biti uspostavljen info punkt Parka za pješake i planinare i ostale posjetitelje, bicikliste, stanice prijevoza za shuttle bus i lokacije na kojoj će biti organiziran najam električnih bicikla za posjetitelje. Ovaj dom će biti ključni objekt za razvoj dodatne ponude Parka koja je obuhvaćena u planskim dokumentima Javne ustanove Park prirode Biokovo.

Zaštićenim područjima treba upravljati na održiv način. S jedne strane – treba osigurati prihode za financiranje budućih projekata, obnova, istraživanja, ali ne na štetu tog prostora pa je nužno očuvati kulturnu baštinu i razvijati aktivnosti i turističke usluge koje poštuju potrebe

¹⁰ Javna ustanova Park prirode Biokovo, *Akcijski plan upravljanja posjetiteljima Parka prirode Biokovo 2019. – 2026.*, 119.

¹¹ Javna ustanova Park prirode Biokovo, *Akcijski plan upravljanja posjetiteljima Parka prirode Biokovo 2019. – 2026.*, 35.

prirode. Ekoturizam je jedan od načina kako turistu pružiti autentičan doživljaj s lokalnim vrijednostima.

„Ekoturisti su osobe osjetljive po pitanju zaštite okoliša, većinom visoko obrazovane, a najveću motivaciju za novim putovanjima im predstavlja uživanje i boravak u prirodi i upoznavanje novih destinacija, uz mogućnost boravka u tradicionalnom smještaju. Ekoturist ili odgovorni turist je novi tip putnika koji želi doživjeti nova iskustva, aktivnim sudjelovanjem u načinu života mjesta koji posjećuje.”¹²

Trenutno je turistima na raspolaganju nekolicina smještajnih objekata, i to:¹³

- Planinarska kuća „Bukovac“ – izgrađena je između 1976. do 1984. godine. Kuću su izgradili Breljani, a njom pravlja Planinarsko društvo "Pozjata" iz Brela,
- Planinarski dom „Toni Roso“ - smješten na vrhu Vošca, otvoren je 2005. godine, a odgovoran za njega je SAK "Ekstrem" iz Makarske,
- Planinarska kuća „Slobodan Ravlić“ - otvorena je za planinare 12. rujna 1981. godine, a njome upravlja Planinarsko društvo „Biokovo“ iz Makarske,
- Planinarska kuća „Pod Jurom“ - smještena uz biokovsku cestu, ispod vrha Sv. Jure, za planinare je utočište od 1983. godine, a njome upravlja Planinarsko društvo „Biokovo“ iz Makarske,
- Planinarska kuća „Akademik Josip Roglić“ - smještena na sjevernoj strani Biokova, napravljena od bivše staje obitelji akademika Roglića, a otvorena je za planinare 2006. godine,
- Kuća za odmor „Vrata Biokova“ - nalazi se predjelu Staza, na 897 metara nadmorske visine. Ovaj objekt je izgrađen u prvoj polovici 19. stoljeća kao poštarska veza između Makarske i Vrgorca. Kuća za odmor je obnovljena 2015. godine.

¹² Čurić, “Promišljanje razvoja ekoturizma i ekološke poljoprivrede,” 98.

¹³ Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/planiraj-posjet/smjestaj> (20.02.2023.)

2. Prometna dostupnost Parka prirode Biokovo

U drugom poglavlju ovog završnog rada proučava se Parka prirode Biokovo kao turistička destinacija u koju dolaze turista sa šireg i užeg područja. Fokus ovog poglavlja je na načinu dolazaka turista, posjetitelja te kako je organiziran promet i u kojem su stanju prometnice u samom Parku.

2.1. Način dolazaka turista u Park prirode Biokovo sa šireg područja

Park prirode Biokovo može se posjetiti:¹⁴

- individualno - pješice, vlastitim vozilom ili pješaćenjem i prijevozom u kombinaciji;
- organizirano - taxi prijevozom ili organizacijom turističke agencije.

Posjetitelji do glavnog ulaza Parka prirode Biokovo mogu doći:

- iz smjera Makarske skretanjem lijevo s Jadranske magistrale na državnu cestu Makarska – Vrgorac u trajanju od 6 kilometara,
- iz smjera Dubrovnika vožnjom Jadranskom magistralom do raskrižja na ulazu u Makarsku, gdje se skrene desno na državnu cestu Makarska – Vrgorac i
- iz smjera Vrgorca vožnjom državnom cestom Vrgorac – Makarska u trajanju od 35 kilometara.

Na rampu glavnog ulaza posjetitelji s vozilom trebaju biti pet minuta prije termina, a u Parku mogu biti tijekom radnog vremena Parka.

Ulazi u Park prirode Biokovo su sljedeći:¹⁵

- Glavni ulaz je na Stazi koja se nalazi na 6. kilometru državne ceste Makarska – Vrgorac, gdje počinje biokovska cesta od 23 kilometra. Ulaz je namijenjen za vozila poput kombi - buseva, osobnih automobila, motocikala i bicikli. Ulazak autobusima u Park nije dopušten, a kamioni mogu ući isključivo uz posebnu dozvolu Ustanove.

¹⁴ Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/planiraj-posjet/info-za-posjetitelje> (15.02.2023.)

¹⁵ Ibidem

- Pomoćni ulaz na Saranaču, na cesti Gornje Igrane – Kozica koristi se samo u slučaju potrebe i uz posebnu dozvolu Ustanove.

Na Glavnom ulazu u Park prirode Biokovo ima dvadeset parkirnih mjesta, a zabranjeno je zadržavanje vozila i polukružno okretanje na državnoj cesti D - 512 Makarska - Vrgorac, uz ulaznu rampu Parka prirode Biokovo.

Ljubitelji planinarenja i pješaćenja imaju 20 planinarskih staza, s primorske i zagorske strane. Planinarsko - turistička karta može se kupiti za 45,00 kuna u Prezentacijskom centru „Adrion - srce planine“, u Makarskoj.

Turisti sa šireg područja u ovu destinaciju dolaze individualno ili organizirano – pretežito cestovnom putem ili kombinacijom zračnog i cestovnog prijevoza, odnosno željezničko – cestovnog prijevoza,

Najbliži željeznički kolodvor Parku prirodi Biokovo nalazi se u Splitu, a najbliže zračne luke su: Split i Dubrovnik. Split i Dubrovnik povezani su s Italijom, brodskim linijama Split – Ancona i Dubrovnik – Bari.

Prema Hrvatskom auto - klubu, cestovna udaljenost grada Makarske i planine Biokovo od većih središta Hrvatske iznosi:¹⁶ 480 kilometara autocestom do Zagreba, 454 kilometra do Osijeka, 372 kilometra do Rijeke, 186 kilometra do Zadra, 124 kilometra do Šibenika te 59 kilometara do Splita.

Biokovska cesta je cesta kojom se prometuje u posebnom režimu pa se većina stranih turista odluči za organizirani dolazak – taxijem ili kombijem, individualno ili grupno. Otvorenjem Skywalk-a povećala se potreba za uslugama transfera koji obično traju sat – dva jer turisti još uvijek ne istražuju cijelu planinu, već imaju želju uslikati se na poznatoj *Nebeskoj šetnici*.

Park prirode Biokovo je ograničio posjete turista na način da je moguć ulaz 20 vozila svaki puni sat. Propusna moć ove prometnice ogleđa se u njenoj sposobnosti za prihvatanje toka vozila u kretanju.

Oni željni pješaćenja, planinarenja, bicikliranja – imaju na raspolaganju stručna vodstva lokalnih turističkih agencija ili pak individualna istraživanja uz pomoć karti, mapa i putokaza.

Prema rezultatima provedenih intervjua za potrebe izrade Akcijskog plana upravljanja posjetiteljima Parka prirode Biokovo, većinu posjetitelja čine inozemni posjetitelji, a

¹⁶ Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/planiraj-posjet/kako-do-nas> (20.02.2023.)

najzastupljeniji su Česi, Nijemci i Poljaci, zatim slijede Slovaci, Francuzi, Talijani te izvan europske zemlje.¹⁷ Prosječna starost posjetitelja Parka iznosi 41 godinu, a većina je visokoobrazovana. Posjetitelje Parka prirode Biokovo oduševljava netaknut krajolik, mir, te predivan pogled s vidikovca. Posjetitelji nisu zadovoljni gastronomijom, smještajem te ponudom kulturnih i umjetničkih atrakcija. Što se tiče prijedloga za poboljšanja u Parku, 30% posjetitelja preporuča poboljšati pristupne ceste i izgradnju većeg broj ugibališta te posjetiteljsku infrastrukturu.

2.2. Način dolazaka turista u Park prirode Biokovo iz užeg područja/regije

Lokalno stanovništvo na Biokovo rado dolazi vikendom, preferirajući kombinaciju jednim dijelom korištenja vozila te drugim dijelom uživajući u šetnjama, bicikliranju i uživanju u druženju i prekrasnim vidikovcima.

Na samom vrhu Vošcu, na 1421 metru nadmorske visine, speleološko - alpinistički klub "Ekstrem" iz Makarske preuređio je staru kuću u mali planinarski dom gdje planinari čak mogu i prenoćiti i uživati u zalascima i izlascima sunca.

Jedini trenutni objekt ugostiteljsko - turističke namjene je kuća seoskog turizma "Vrata Biokova", na prijekoju Staza, gdje lokalni ljudi, ali i turisti, uživaju u domaćim delicijama i jahanju konja.

Javna ustanova Parka prirode Biokovo ima za cilj očuvanje i zaštitu prirode, a jedan od načina postizanja tog cilja je edukacija i podizanje svijesti javnosti. Područje Parka jedinstveni je prostor za edukativne i interpretativne aktivnosti. Prezentacijski i informativni centri u Parku, povijesne i prirodoslovne poučne staze na otvorenom te stručna vođenja odlična su sredstva za edukaciju i promicanje zaštite prirode.

Javna ustanova Parka prirode Biokovo provodi edukativne aktivnosti za djecu vrtićke i školske dobi, studente, lokalnu zajednicu i sve ostale skupine posjetitelja kroz obilježavanje važnih datuma u zaštiti prirode.

Javna ustanova je u svrhu edukacije izdala edukativni vodič za djecu predškolske i rane školske dobi „Biokovo4Kids“, a broj djece koja sudjeluju u edukativnim aktivnostima svake godine se povećava. Ograničavajući faktor je premali broj prijevoznika licenciranih za prijevoz djece, visoke cijene prijevoza i prometno ograničenje Biokovske ceste na kojoj nije moguće

¹⁷ Javna ustanova Park prirode Biokovo, *Akcijski plan upravljanja posjetiteljima Parka prirode Biokovo 2019. – 2026.*, 91.

prometovanje autobusa. Problem predstavljaju i vremenski uvjeti zbog kojih je Park službeno zatvoren za posjećivanje u razdoblju od studenog do travnja.

U svrhu educiranja posjetitelja osnovnoškolske i srednjoškolske dobi o prirodnoj baštini Parka prirode Biokovo, razvijena je mobilna aplikacija u dvije razine. Edukativna mobilna aplikacija namijenjena je širem rasponu korisnika školskog uzrasta odnosno učenicima osnovne i srednje škole dok je interaktivna slikovnica namijenjena najmlađoj populaciji od predškolskog do mlađeg školskog uzrasta.

2.3. Promet i prometnice u Parku prirode Biokovo

Na području Parka nalazi se više lokalnih prometnica, kojima upravljaju jedinice lokalne samouprave, državna cesta D39 i D76 te dionica autoceste A1 Šestanovac – Ravča. 2010. godine je probijen tunel „Sv. Ilija“. Biokovska cesta, koja cijelom svojom dužinom od 23 km prolazi kroz Park, ujedno je i glavna prometnica u Parku, a inače spada u nerazvrstanu cestu koja se nalazi na području Grada Makarska te općina Podgora, Tučepi i Zagvozd.¹⁸

Biokovska cesta ima veliku stratešku važnost, a zbog izuzetno velikih troškova održavanja, potrebno je što prije riješiti njen formalno pravni i imovinski status, kako bi se cesta u potpunosti rekonstuirala i održavala.

Biokovska cesta se izgradila 1964. i 1965. godine dogovorom općinskih vlasti Grada Makarske i uprave HRT-a zbog gradnje odašiljača HRT-a, čime je dobila status najviše ceste u Hrvatskoj.¹⁹

Cesta dugačka 16 kilometara vodi s južne strane planinskim usjecima do najvišeg biokovskog vrha Sv. Jure na 1762 metra nadmorske visine. Danas je nezamislivo je kako se ljudskom rukom izgradila ta dionica. Radnici su u dvije sezone, za dvije godine, izgradili dionicu od 16 kilometara. Nisu imali na raspolaganju tešku mehanizaciju, a ni zaštitu na radu. Od alata su koristili samo poluge, mašklin, mašur, trapanj i motiku. Potrošilo se na tone eksploziva, a sve se ručno bušilo. Radnici su bili iz okolnih krajeva i savršeno su znali raditi s kamenom. To su bili teški uvjeti rada, a radnici su spavali u kućama koje su sami izgradili i samo bi jednom tjedno odlazili svojim kućama. Nije se radilo samo za vrijeme snijega. Cesta

¹⁸ Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/planiraj-posjet/kako-do-nas> (20.02.2023.)

¹⁹ Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/istrazi-biokovo/planinarske-pjesacke-i-biciklisticke-staze> (20.02.2023.)

se nije obnavljala sve do 2021., kada su prošireni neki uski zavoji i ugibaldišta. Ovo je jedini cestovni pravac do najvišeg vrha Sv. Jure i odašiljača.

Biokovskom cestom vozila prometuju na vlastitu odgovornost, što je prepreka razvoju ove zaštićene destinacije. Postavljeno vremensko ograničenje broja vozila u Parku zbog nepovoljne prometne infrastrukture stvara poteškoće i otežava razvitak. Kako bi osigurala sigurnost posjetitelja ili zaštitila prirodu i druge vrijednosti Parka prirode Biokovo, Javna ustanova Parka prirode Biokovo ima pravo ograničiti posjećivanje ili potpuno zabraniti ulaz u Park. Javna ustanova Park prirode Biokovo preporučuje posjet Parku u organizaciji turističkih agencija, osobito za one koji nisu vješti u vožnji. Prometne gužve dovode do potencijalne ugroze života posjetitelja u osobnim automobilima pa su djelatnici Javne ustanove Parka prirode Biokovo dužni organizirati i usmjeravati prometovanje vozila posjetitelja od ulazne rampe do opasnih točaka Biokovske ceste.

Biokovo se može upoznati i cestom koju je 1878. godine dao napraviti car Franjo Josip.²⁰ Rodićeva cesta gradila se gotovo 6 godina, krajem 19. stoljeća, a u promet je puštena 30.5.1878. godine. Radove je vodio general barun Gabriel Rodić, po kojem cesta i nosi ime. Gradili su je vojnici i svi sposobni domaći muškarci. Pojedini zadatak morali su izvršiti u roku od 15 dana, za što su dobili jedan vojnički kruh ili dva obroka na dan zbog čega su mnogi dobrovoljno radili jer je u Dalmaciji tada vladalo siromaštvo i glad. Rodićeva cesta ide od Makarske, na prijevoju Staza (897 m), gdje skreće na istok, ispod naselja Podglogovik i preko prijevoja Saranač i naselja Kozica, sve do Vrgorca.²¹ Bila je važna veza prema Zagori jer je spajala dva Napoleonova puta koje je izgradio francuski general Auguste de Marmont početkom 19. st., jedan obalni, a drugi zagorski. Od prijevoja Staza, skretanja Rodićeve ceste prema Podglogoviku, nastavlja se biokovska cesta koja je za potrebe odašiljača izgrađena 1964.

Nekadašnja Rodićeva cesta danas je uređena u pješačko - biciklističku stazu (pomoćni ulaz u Park prirode) koji se, od predjela Saranač na cesti Gornje Igrane - Kozica pa sve do prijevoja Staza koristi samo u slučaju potrebe i s posebno ishodenom dozvolom.

Od 25.3.2008. do 21.1.2010. godine trajalo je probijanje biokovskog tunela koji kroz masiv Biokova povezuje Zagvozd na zagorskoj strani, s Baškom Vodom na primorskoj strani. Tunel je otvoren 8.7.2013., a do 2020. se plaćala tunelarina 20 kn. Tunel se sastoji od glavne cijevi duljine 4248 metra i pomoćne od 4255,62 metra, što ga čini 4. u Hrvatskoj po duljini. U kaverni

²⁰ Ibidem

²¹ Ibidem

su pronađeni izvanredni biološki nalazi, a posebno je zanimljiva kao izvorište velike količine pitke vode.²²

²² Preuzeto s: <https://mmpi.gov.hr/promet-163/vijesti-338/tunel-sveti-ilija-pusten-u-promet/16340>
(10.02.2023.)

3. Poboljšanje dostupnosti i održivog razvoja prometa Parka prirode Biokovo

U posljednjem poglavlju ovog završnog rada iznijete su informacije o mogućnostima poboljšanja dostupnosti i održivog razvoja prometa, analizira aktualna dokumentacija i projekt žičare kao pozitivan doprinos ovoj destinaciji. U ovom zaključnom poglavlju se daje prijedlog za poboljšanja prometa i infrastrukture u Parku prirode Biokovo i poboljšanja prometne infrastrukture u funkciji valorizacije Parka prirode Biokovo.

3.1. Analiza dokumentacije i planovi održivog razvoja prometa i turizma u Parku prirode Biokovo

Glavni cilj održivog razvitka prometa je dobro povezivanje, kako bi prometni sustav bio povoljan za sve potrebe, a da njegov neželjeni utjecaj na ekonomiju i okoliš bude minimalan.

Najznačajnije mjere kako bi se ostvario taj cilj su sljedeće:²³

- poticati korištenje čišćih goriva,
- promovirati hodanje i korištenje bicikla, posebice u urbanom okruženju,
- ograničavati pristup cestovnim vozilima,
- prelazak na prometne grane koje učinkovito koriste energiju,
- preusmjeravanje prometa s ceste na ekološki prihvatljivije prometne podsustave,
- razvijanje mreže županijskih i lokalnih cesta.

Europski parlament je 25. ožujka 2021. godine proglasio Rezoluciju Europskog parlamenta o uspostavi strategije Europske unije za održivi turizam prema kojem je važno pronaći održiva i fleksibilna rješenja za multimodalni prijevoz i razvijati politike za očuvanje prirodne baštine. Nužan uvjet je poštivati društveno - kulturnu autentičnost lokalnog stanovništva te osigurati garanciju održivosti i društveno - gospodarsku korist svim dionicima.

Prema Rezoluciji, pandemija bolesti COVID - 19 je dovela do toga da putnici žele sigurni i održivi turizam. Lokalne aktivnosti, ruralni turizam i ekoturizam sastavni su dio održivog

²³ Šolman, „Uloga cestovnog prometa u turizmu Hrvatske,“ 138.

turizma, a turisti teže otkrivanju prirode u Europi pješačkim, biciklističkim ili konjičkim rutama.

Javna ustanova Park prirode Biokovo je u rujnu 2022. godine ugostila vodeće stručnjake u području razvoja biciklističkog prometa i cikloturizma iz Austrije, Bugarske, Češke, Mađarske, Slovačke, Srbije i Rumunjske u okviru EU projekta 'Danube Cycle Plans', kojega je organiziralo Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture. Cilj ovog projekta je unaprjeđenje, razvoj i promocija bicikliranja na području ovih država, a grad Makarska je izabran za mjesto održavanja prezentacija, tematskih rasprava i terenskih radionica jer jedna od najatraktivnijih biciklističkih ruta 'EuroVelo 8' prolazi kroz cijelo Makarsko primorje pa čak i Biokovom.

Sudionici i stručnjaci su tijekom boravka u Makarskoj obavili terensku analizu potencijala biciklističke rute od centra Makarske do Biokova, odnosno Neveske šetnice te odvezli rutu električnim biciklima, od centra Makarske do spomenika „Kamen Brela“, u sklopu EuroVelo rute 8.²⁴ Ovo je početak kampanje *Ambasadori biciklizma u Republici Hrvatskoj za Dunavsku regiju*, čiji je cilj podizanje svijesti o pozitivnim učincima bicikliranja na zdravlje ljudi i na okoliš i gospodarskim potencijalima

„Javna ustanova Park prirode Biokovo je kroz projekt „Novi ADRIION - Promicanje održivog korištenja prirodne baštine Parka prirode Biokovo“ izradila Akcijski plan upravljanja posjetiteljima za razdoblje 2019. – 2026. Ukupan iznos proračuna projekta je 32.041.753,44 kuna, s tim da se iz ESI fondova sufinancirao dio uz intenzitet potpore 85 %. Ostatak sredstava osigurava FZOE RH u iznosu 2.846.438,45 kuna, odnosno 8,88 % te Javna ustanova Park prirode Biokovo s 1.663.426,55 kuna. Partneri na projektu su Razvojna agencija MARA i Hrvatska gorska služba spašavanja.“²⁵

Javna ustanova Park prirode Biokovo usvojila je Plan upravljanja 2017. godine, a osnovni cilj je očuvati krški ekološki sustav, zaštititi biološku, geološku i krajobraznu raznolikost te omogućiti održivi razvoj lokalne zajednice.

Sedam glavnih tema koje Plan treba pokriti jesu:²⁶

- „zaštititi i očuvati prirodnu baštinu,
- zaštititi i očuvati kulturno - povijesnu baštinu,

²⁴ Preuzeto s: <https://pp-biokovo.hr/hr/novosti?page=2> (20.02.2023.)

²⁵ Javna ustanova Park prirode Biokovo, *Akcijski plan upravljanja posjetiteljima Parka prirode Biokovo 2019. – 2026.*, 7.

²⁶ Javna ustanova Park prirode Biokovo, *Akcijski plan upravljanja posjetiteljima Parka prirode Biokovo 2019. – 2026.*, 20.

- surađivati s lokalnom zajednicom,
- provoditi edukacije i interpretacije,
- organizirati posjećivanje i promociju,
- razvijati upravljanja Javne ustanove Park prirode Biokovo te
- očuvati krajobraz i održivo korištenje prirodnih dobara.“

Zbog projekta „Novi ADRION“ izrađena je Prometna studija Parka prirode Biokovo čiji je cilj „uspostava zeleni prometni sustav“ u Parku. Glavni cilj ove Studije je procijeniti intenzitet prometne potražnje, odnosno gustoće prometa u Parku prirode Biokovo. Studija obuhvaća mjere za unaprjeđenje prometnog sustava u Parku, s pogledom na kratkoročno, srednjoročno i dugoročno razdoblje.

U Planu je istaknuto kako je Park prirode Biokovo jedinstven u Republici Hrvatskoj zbog svoje 23 kilometra duge, uske i strme ceste koja ugrožava sigurnost sudionika u prometu, osobito osobnih vozila posjetitelja. Prometnom studijom se želi ograničiti broj vozila koja prometuju područjem Parka. Nedostatak parkirnih mjesta stvara dodatne poteškoće pa je u Park moguće dopustiti ulaz toliko vozila, koliko je slobodnih parkirnih mjesta. Odluka o prometnom redu tolerira istodobno prometovanje 80 vozila posjetitelja.

U prvoj fazi je plan smanjenja osobnih vozila u Parku prirode Biokovo, uz istodobno povećanje udjela javnog ili grupnog prijevoza, dok se u drugoj sugerira potpuno zabraniti prometovanje posjetitelja osobnim vozilima. U Studiji je naglašeno da je potrebno infrastrukturno poboljšanje, odnosno poboljšanje cestovne infrastrukture i broja parkirnih mjesta, a sve u svrhu povećanja sigurnosti posjetitelja i vlasnika nekretnina na području Parka prirode Biokovo i službenih vozila koje prometuju Biokovskom cestom.

Jedno od korisnih mjera koje Studija nudi je povećati dostupnosti običnih i električnih bicikala unutar uže zone Parka prirode, ali i izvan nje, na javno dostupnim terminalima, jer bi se time posjetitelje potaknulo na korištenje održivog načina prijevoza do Parka i po njemu.

Trenutno se provodi projekt Novi Adrion, čiji je cilj promicanje održivog korištenja prirodne baštine Parka prirode Biokovo. Što se tiče prometa i prometne infrastrukture, cilj je urediti Rodićevu cestu, odnosno bijelu cestu Staza – Saranač u pješačko - biciklističku stazu u duljini oko 7 kilometara i prilagođenu za sve uzraste. Ovo će se postići unaprjeđenjem sustava prijevoza posjetitelja i nabavkom klasičnih i električnih bicikli za najam, postavljanje punjača za električne automobile te poticanje organiziranih posjećivanja. Ovim projektom se želi

rasteretiti neprilagođenu biokovsku cestu od velikog broja osobnih vozila koji stvaraju gužve i pritisak na okoliš.

3.2. Projekt žičare u Parku prirode Biokovo

Žičara koja će povezati grad Makarsku s planinom Biokovo, dovest će veliki broj posjetitelja i smanjiti pritisak na cestovni promet. Polazna postaja žičare nalazit će se na lokaciji Zagon, koja je u blizini industrijske zone Volicija u Makarskoj, na nadmorskoj visini od 170 m. Na parceli će biti zgrada postaje s postrojenjem žičare i pratećim sadržajima poput parkinga za automobile i autobuse, ugostiteljskog objekta, sanitarnih čvora, suvenirnice te ostalih nužnih prostorija.

Završna postaja planirana je na predjelu Štrbina, koji se nalazi na otprilike 1320 metara nadmorske visine. Postaja Štrbina bi svojom ponudom i sadržajima bila bogatija od polazne postaje. Na gornjoj postaji bi se nalazili restoran, sanitarni čvorovi, vanjska kaskadna terasa s pogledom na Makarsko primorje i otoke, pozornica, caffe bar, izložbeni prostor, muzej te uredi za djelatnike Parka prirode Biokovo.

Predviđena duljina je 3100 metara, od Zagona do Vošca, a trebala bi imati visinsku razliku oko 1100 metara. Vrijednost projekta je procijenjena na 20 milijuna eura te bi trebala biti sufinancirana iz EU fondova.²⁷

Žičarom bi prometovale samo dvije kabine za 80 ljudi, a vožnja bi trajala 12 minuta, uz cijenu od 15 eura za oba smjera. Predviđeni dnevni broj putnika je 240 osoba, odnosno 180 000 osoba godišnje.

Djelatnici Parka su izrazili zabrinutost oko budućeg projekta žičare jer će doći do velikog broja posjetitelja koji će vršiti ekološki pritisak na mali dio prostora. Brine ih i velik broj osobnih vozila i individualnih dolazaka gostiju osobnim vozilima te se nadaju da će organizirani dolasci smanjiti pritisak i stvoriti dobre preduvjete za održivi razvitak prometa i turizma na ovom prostoru.

Utjecaji planiranog zahvata na ciljne vrste i stanište te cjelovitost područja ekološke mreže dijele se u dvije faze.

²⁷ Ires ekologija, *Studija Glavne ocjene prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu Žičara Makarska – Biokovo*, 8.

Za svaku fazu provedbe planiranog zahvata prepoznati su pojedini utjecaji:²⁸

- „utjecaji tijekom izgradnje

- gubitak dijela staništa: doći će do trajnog gubitka dijela staništa na području zahvata, a prvenstveno na lokacijama planiranim za smještanje objekata žičare, infrastrukturnih elemenata te manevarskih prostora za kretanje mehanizacije i strojeva;
- uznemiravanje jedinki: očekuje se kratkotrajno uznemiravanje jedinki na užem području zahvata, a životinje će izbjegavati područje zahvata i zonu utjecaja tijekom izgradnje;
- emisija prašine i ispušnih plinova: doći će do emisije prašine i ispušnih plinova uslijed rada strojeva, uređaja i vozila. Ovaj utjecaj je kratkotrajan i prostorno ograničen samo na užu pojas izgradnje;
- širenje invazivnih vrsta: može doći do širenja invazivnih vrsta na lokacijama polazne i završne postaje te nosivih stupova zbog uklanjanja vegetacije i tako stvaranja pogodnih uvjeta za invazivne vrste;
- izravno uništavanje jedinki: postoji opasnost od nenamjernog stradavanja jedinki uzrokovano radom strojeva, uređaja i vozila. Ovaj utjecaj je kratkotrajan i prostorno ograničen samo na užu pojas izgradnje.

- utjecaji tijekom korištenja zahvata

- povećanje pritiska povećanjem ljudske aktivnosti: može doći do negativnog utjecaja povećanja broja posjetitelja na ciljne vrste;
- buka i vibracije: tijekom rada žičare oslobađa se određena količina buke i vibracija u okoliš. Ovaj utjecaj je ograničen prostorno na užu područje planiranog zahvata i vremenski na period rada žičare;
- prisustvo žičare kao novog objekta u prostoru: smatra se da će se ciljne vrste u početku izmaknuti od zone utjecaja planiranog zahvata, a vremenom će se prilagoditi novom objektu u prostoru te se ne smatra da će planirana žičara uzrokovati fragmentaciju staništa;
- direktno stradavanje jedinki: direktno stradavanje nije literaturno zabilježeno za postojeće žičare, ali se taj negativan utjecaj ne može u potpunosti isključiti;
- invazivne vrste: može doći do širenja invazivnih vrsta na lokacijama polazne i završne postaje te nosivih stupova zbog uklanjanja vegetacije i tako stvaranja pogodnih uvjeta za invazivne vrste.“

²⁸ Ires ekologija, *Studija Glavne ocjene prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu Žičara Makarska – Biokovo*, 41.

2020. godine izrađena je nova Studija Glavne ocjene prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu te je utvrđeno da će planirani zahvat izgradnje i korištenja žičare Makarska – Biokovo imati „umjereno negativan utjecaj na ciljne vrste i staništa područja ekološke mreže HR5000030 Biokovo, HR2001350 Podbiokovlje, HR1000030 Biokovo i Rilić, uz izuzetak vrsta: suri orao, zmijar i sivi sokol, gdje može doći do značajno negativnog utjecaja. Primjenom predloženih mjera ublažavanja negativni utjecaji za ciljeve očuvanja i cjelovitost ekološke mreže, mogu se svesti na razinu ispod značajne“.²⁹

Trenutno se radi na dovršavanju projekta, ishodu lokacijske dozvole i raspisivanje koncesije.

U Studiji je zaključeno kako se multipliciraju opasnosti od požara, onečišćenja i uništavanja. Potrebno je planirati zapošljavanje osoblja koje će nadzirati kretanje posjetitelja. Sve postojeće aktivnosti u Parku prirode Biokovo bit će: planinarenje, biciklizam, padobransko letenje, alpinizam, slobodno penjanje, speleologija i istraživanje i slično.

Izgradnja žičare potaknut će mnoge vlasnike zapuštenih kuća na obnovu i komercijalno poslovanje. Potrebno je osmisliti i planirati kakvi i koliki broj komercijalnih sadržaja može biti u Parku prirode. Ovo pitanje će dovesti do donošenja novih pravilnika i propisa kojima bi se reguliralo ponašanje u Parku prirode.

3.3. Prijedlog za poboljšanje prometa i infrastrukture u Parku prirode Biokovo

Istraživanjem ove teme uočeno je kako betonizacija, apartmanizacija, masovni turizam i prevelik broj turista u visokoj sezoni ovog kraja dovodi do potrebe za rasterećenjem i strateškog planiranja produljenja sezone i pružanja dodatnih sadržaja. Planina Biokovo se može iskoristiti kao resurs u kojem tijekom cijele godine mogu boraviti turisti, a današnji turist traži baš to: uživanje u tradicionalnim vrijednostima, razgledavanju, ukusnoj hrani, odnosno autentičnom doživljaju. Skywalk je donio dodatni sadržaj, ali i stvorio poteškoće oko dolaska na samu atrakciju. Uočeno je da Park prirode Biokovo nije bio spreman za prihvrat tolikog broja turista te da je prije otvorenja same atrakcije bilo potrebno urediti i organizirati način dolazaka turista do atrakcije koji neće zagušiti, onečistiti i ugroziti ovo zaštićeno prirodno dobro.

²⁹ Javna ustanova Park prirode Biokovo, *Akcijski plan upravljanja posjetiteljima Parka prirode Biokovo 2019. – 2026.*, 59.

Kako bi se postigao održiv ekološki razvoj, zaključeno je da je potrebno isplanirati nove aktivnosti poput moderno uređenih planinarskih staza, osmišljene pješačke i biciklističke staze i dodatan broj zaposlenih djelatnika – vodiča koji će kontrolirati cijelu priču i brinuti o sigurnosti posjetitelja.

Uočeno je da će poslovanje žičare promijeniti turizam i sadržaje grada Makarske i šireg područja. Žičara će stvoriti preduvjete za odmak od sezonskog poslovanja. Izgradnja žičare može produžiti sezonu na 10 mjeseci, uz bolju ukupnu ponudu Grada Makarske. Na Biokovu mogu boraviti sportaši, planinari, rekreativci, avanturisti, ljudi željni odmora, fotografiranja, šetnje i odmaka od svakodnevnice. Korisnici žičare će zasigurno biti lokalni ljudi, jednako kao i turisti.

3.4. Prijedlog za razvoj pješačkih tura i smanjenje korištenja vozila

Turizam na Makarskoj rivijeri uvelike ovisi o lijepom vremenu, a manjak dodatnog sadržaja, turiste, za vrijeme lošeg vremena, više odvlači u neke druge destinacije koje su razvile razne vrste turizma koje bogate njihovu ponudu i time premošćuju brigu oko vremenskih uvjeta.

Zaključeno je da bi se Park prirode Biokovo sa svojom užom regijom trebao pozicionirati kao destinacija s razvijenim biciklističkim i pješačkim stazama, što će privući veliki broj posjetitelja i van ljetnih mjeseci i visoke sezone. Razvojem aktivnog turizma, smanjilo bi se korištenje vozila, što bi rasteretilo lokalne prometnice i olakšalo život lokalnom stanovništvu za vrijeme sezone.

Prema službenim dokumentima Parka prirode Biokovo, rasterećenje Biokovske ceste od velikog broja vozila trebalo bi se dogoditi nakon nabavke autobusa i električnih bicikala za prijevoz posjetitelja i disperzijom posjetitelja u nove centre za posjetitelje Parka prirode Biokovo.

Uvidom u literaturu, zaključeno je da je biokovska cesta uska, duga i strma te je važno njeno redovito održavanje i izgradnja novih ugibališta, parkirališta i odmorišta gdje će se vozila moći mimoći ili zaustaviti, a posjetitelji odmoriti, fotografirati ili predahnuti.

U sklopu pješačkih i biciklističkih staza u Parku prirode, potrebno je napraviti i dovoljno precizne putokaze i interpretacijske ploče, kako bi se spriječila lutanja i nestanci ljudi. Potrebno

je napraviti i dovoljan broj toaleta te mjesta za odmor jer su pad i iscrpljenost najčešći uzroci ugroze posjetitelja koji odlutaju s obilježenih staza jer koriste improvizirane prečice. Turisti ponekad misle da njihova aktivnost na planini nije toliko zahtjevna pa često imaju problem s nedostatkom vode, pokrivala za glavu i neodgovarajuću obuću koja usporava kretanje i umara.

Prošle godine je otvorena kuća Hrvatske gorske službe spašavanja Stanice Makarska. Kao prva takva u Republici Hrvatskoj, jako je važna za Hrvatsku gorsku službu spašavanja i Park prirode Biokovo. Služi za dežurstva koja su potrebna zbog rastućeg broja posjetitelja Parka, nadzora i kontrole Parka i za održavanje raznih obuka i vježbi stalne članova Hrvatske gorske službe stanice Makarska i drugih stanica HGSS-a.

Rekonstrukcija planinarskog doma, podno Vošca, doprinijet će razvitku ekoturizma, odnosno odgovornog putovanja u Park prirode Biokovo.

Dom će uspostaviti i info punkt Parka za pješake i planinare te ostale posjetitelje, punkt za bicikliste, stanice prijevoza za shuttle bus te lokacije na kojoj će biti organiziran najam električnih bicikla za posjetitelje.

3.5. Prijedlog za poboljšanje prometne infrastrukture u funkciji valorizacije Parka prirode Biokovo

Masovni turizam regije u kojoj se nalazi Park prirode Biokovo donio je puno loših posljedica, kao što je pogoršanje infrastrukture i prometa, degradaciju prirode i okoliša te smanjenu profitabilnost. S druge strane, promijenile su se i želje turista jer oni sada žele individualizirano i personalizirano putovanje prilagođeno samo njemu i njegovom autentičnom doživljaju. On ne želi gužvu na cesti, šetnici, plažama, već opušteni boravak na destinaciji.

Promet i turizam su dvije industrijske grane koje uvelike ovise jedna o drugoj, a pitanje je kako udovoljiti izazovima razvoja prometa u turizmu. „Izazovi su:³⁰

- riješiti kritičnost zbog zagađenja okoliša,
- riješiti neusklađenost prometne strategije s razvojem turizma destinacije,
- riješiti izostanak respektiranja resursa,
- riješiti nedostatak politika i strategija regulacije za buduća djelovanja,

³⁰ Gržinić, *Uvod u turizam – povijest, razvoj, perspektive*, 114.

- riješiti nedostatak kooperativnosti dionika,
- riješiti povezanost hotelijera sa zračnim lukama te
- riješiti estetiku prostora“.

Zaključeno je da se Park prirode Biokovo treba razvijati isključivo na održiv način, baš prema uputama i standardima održivog turizma. Treba optimalno koristiti resurse okoliša i pomoći da se očuva prirodna baština i biološka raznolikost Parka prirodi Biokovo. Pri tome treba očuvati društveno - kulturnu autentičnost lokalnog stanovništva, očuvati kulturnu baštinu te doprinositi međukulturalnom razumijevanju i toleranciji,

Prema Akcijskom planu Parka prirode Bokovo, plan je proširenje parkirališta na glavnom ulazu u Park prirode Biokovo, odakle bi kombiji trebali organizirano prevoziti goste, u pratnji vodiča. Ta vrsta prijevoza i izleta već postoje, ali uz osobne automobile i gužve, oni gube na kvaliteti. Prema tom prijedlogu, osobni automobili ne bi imali pravo prometovanja biokovskom cestom, samo oni s posebnim dozvolama. U to skupinu su spadaju vlasnici nekretnina u Parku prirode, koji i sada imaju pravo dolaska automobilima na svoje posjede unutar parka prirode uz izdavanje jednogodišnje iskaznice, službena vozila Odašiljača i veza, Parka prirode i Hrvatskih šuma.

Smatra se da Strategija održivog razvoja turizmu i prometa ovog područja, a u svrhu valorizacije Parka prirodi Biokovo treba djelovati u korist promjene navika lokalnog stanovništva i turista, a u korist ekološki prihvatljivijih načina prijevoza poput bicikala, romobila, e – skutera te javnog prijevoza na alternativna goriva, čime bi se smanjila emisija štetnih plinova.

Analizom dostupnih informacija, uviđa se da nedostatak autobusnih linija javnog prijevoza koji prometuju iz Makarske i drugih mjesta do Biokova motiviraju turiste da koriste vlastita vozila te je nužno osigurati i javni prijevoz turista, raspisati koncesije koja će olakšati turistu koji neće ovisiti o svom vozilu ili skupim taxi prijevozima.

Park prirode Biokovo nije još uvijek dovoljno valorizirano te je potrebno marketinškim aktivnostima potaknuti turiste na dolazak u ovu destinaciju, osobito izvan ljetnih mjeseci. Nedostaje i ugostiteljskih objekata, a trenutno restoran “Vrata Biokova” nudi mogućnost prihvata određenog broja turista, obilazak planine, jahanje na konjima i magarcima i fotografiranje na kočiji. Obitelj Prgomet može poslužiti kao pozitivan primjer ugostitelja koji njeguju lokalnu kulturu jer u svojoj ponudi imaju zdravu domaću hranu: pršut i sir, domaću

peku s janjetinom, teletinom, kozletinom i piletinom, gradele, biokovski lonac, koštradinu s verzetom i raštikom i sve vrste slatkovodne i morske ribe.

Jako je važna uključenost lokalnih dionika u procese razvoja i provedbe održivog i ekoturizma na području Parka prirode Biokovo. Jedan od važnih dionika je i Speleološki klub Ekstrem iz Makarske koji aktivno istražuje speleološke objekte na Biokovu, školuje novi kadar speleologa i sudjeluje u akcijama očuvanja prirodnih ljepota, zaštite krškog podzemlja i čistoće biokovskog krša.

Lokalni dionici su uključeni u razvoj Parka prirode Biokovo kroz razne aktivnosti isplanirane Planom upravljanja Parkom prirode Biokovo. Tijekom izrade strateških dokumenata za upravljanje Parkom pozivaju se zainteresirani dionici na sudjelovanje u radionicama te da izlože svoje želje i sugestije, koje će se uvažiti prilikom izrade važne dokumentacije. S druge strane, i Park prirode Biokovo treba imati odgovorno i sposobno vodstvo koje će znati iskoristiti sve moguće financijske potpore za dugoročni održivi razvitak ove zaštićene destinacije.

Zaključak

Park prirode Biokovo uljepšava grad Makarsku i druge gradove i općine u blizini, ali lako je za zaključiti kako u njegovoj bioraznolikosti i ljepotama rijetko uživaju lokalni ljudi i turisti.

Turistički potencijal Parka prirode Biokovo definitivno nije dovoljno valoriziran kroz razvoj selektivnih oblika turizma i s praksom održivosti, iako je napravljen velik iskorak otvorenjem Nebeske šetnice.

Park prirode Biokovo nužno je razvijati u skladu s održivim razvojem i najveći izazov predstavlja kako ostvariti prihode i učiniti ga dostupnim većem broju posjetitelja, a pritom ne uništiti ono što ga čini zaštićenim područjem i atraktivnim za posjećivanje.

Studija Glavne ocjene prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu Žičara Makarska – Biokovo predviđa da će do 2025. godine na području Parka prirode Biokovo proći više od 82 tisuće posjetitelja godišnje, a uz izgrađenu žičaru na relaciji Makarska – Vošac, taj broj bi se mogao uvećati na približno 100 tisuća posjetitelja godišnje.

Trenutna dostupnost Parka prirode Biokovo nije zadovoljavajuća jer ne postoji javni prijevoz koji omogućuje svakoj osobi mogućnost odlaska u njega. Ovisnost o vlastitom vozilu ili skupom taxi prijevozu – ograničavajuć je faktor te ga je nužno mijenjati. Uz to, uska cesta, bez parkirališta i ugibališta – daje još jedan minus i odbija ljude da ga posjete. Tek nekolicina, pretežito mladih ljudi, odlučit će se otići čak i u tim uvjetima jer se žele fotografirati na najpoželjnijoj Nebeskoj šetnici.

Planinarske staze i biciklističke staze je potrebno modernizirati i digitalizirati, kako bi se posjetitelje potaknulo na aktivni boravak u prirodi i smanjio pritisak na okoliš. Zsigurno će se razviti moderne tehnologije prijevoza koje će smanjiti onečićenja, a povećati dostupnost svim onim zaljubljenicima u prirodu.

Izgradnja žičare Makarska – Biokovo bit će prekretnica za ovaj kraj jer će približiti planinu moru i omogućiti produljenje sezone koja je do sada ovisila isključivo o sunčanim danima i toplom moru.

Bibliografija

Ćurić, Ksenija. „Promišljanje razvoja ekoturizma i ekološke poljoprivrede.“ *Praktični menadžment*, Vol. I, br. 1, str. 98 – 100. <https://hrcak.srce.hr/file/101259> (pristupljeno: 01.03.2023.)

Gržinić, Jasmina., *Uvod u turizam – povijest, razvoj, perspektive*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019. [view \(unipu.hr\)](http://view.unipu.hr) (pristupljeno: 01.03.2023.)

<https://pp-biokovo.hr/hr/istrazi-biokovo/informativni-i-prezentacijski-centri> (pristupljeno: 15.02.2023.)

<https://pp-biokovo.hr/hr/istrazi-biokovo/vidikovci> (pristupljeno: 15.02.2023.)

<https://pp-biokovo.hr/hr/biokovo/botanicki-vrt-kotisina> (pristupljeno: 15.02.2023.)

<https://pp-biokovo.hr/hr/skywalk-biokovo> (pristupljeno: 15.02.2023.)

<https://pp-biokovo.hr/hr/planiraj-posjet/cjenik> (pristupljeno: 15.02.2023.)

<https://pp-biokovo.hr/hr/planiraj-posjet/info-za-posjetitelje> (pristupljeno: 15.02.2023.)

<https://pp-biokovo.hr/hr/planiraj-posjet/kako-do-nas> (pristupljeno: 20.02.2023.)

<https://pp-biokovo.hr/hr/istrazi-biokovo/planinarske-pjesacke-i-biciklisticke-staze> (pristupljeno: 20.02.2023.)

<https://mmpi.gov.hr/promet-163/vijesti-338/tunel-sveti-ilija-pusten-u-promet/16340> (pristupljeno: 10.02.2023.)

<https://mint.gov.hr/odrziviturizam?id=97> (pristupljeno: 20.02.2023.)

Ires ekologija. *Studija Glavne ocjene prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu Žičara Makarska – Biokovo*. Zagreb: Ires ekologija za zaštitu prirode i okoliša, 2020.

Javna ustanova Park prirode Biokovo. *Akcijski plan upravljanja posjetiteljima Parka prirode Biokovo 2019. – 2026.*, Makarska: Javna ustanova Park prirode Biokovo, 2019.

Mrnjavac, Edna., *Promet u turizmu*, Opatija: Fakultet za turistički i hotelski menadžment, 2006.

Šolman, Saša. „Uloga cestovnog prometa u turizmu Hrvatske,“ *Acta Turistica nova*, Vol. 4 No. 2 (2010): 231. – 246. <https://hrcak.srce.hr/107018> (pristupljeno: 10.02.2023.)

Zakon o zaštiti prirode. Narodne novine, 2013, br. 80. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_80_1658.html (pristupljeno: 20.01.2023.)

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1. Cjenik Javne ustanove Park prirode Biokovo	5
Tablica 2. Pregled broja posjetitelja u Parku prirode Biokovo	8